

Hjælp dit barn med de hyppigste drilleord

I denne podcast vil jeg fortælle om, hvad du kan gøre for dit barn i forhold til de hyppige små drilleord, vi har på dansk.

I et lydret ord stemmer bogstav og lyd overens, f.eks. er ordene 'mal' og 'husk' lydrette. Men desværre er mange af de mest almindelige småord *ikke* lydrette, og det vil tit være frustrerende eller ligefrem en plage for begynderlæseren og for barnet med læsevanskeligheder, for de her ord optræder hele tiden. Det er ord som 'de', 'af' og 'dig'. Dem kalder vi drilleord.

I læseundervisningen får man at vide, at man skal 'bruge lydene', når man læser, og det er helt rigtigt, for det er det vigtigste princip i vores skriftsprog. Men hvis dit barn læser almindelige ikke-lydrette bøger, kan du den ene gang efter den anden opleve, at det desværre ikke altid virker godt nok at bruge lydene, fordi ordene ikke er lydrette. Og de små hyppige drilleord er bare særlig slemme, dels fordi de så hyppige, dels fordi mange staves særligt ubegribeligt.

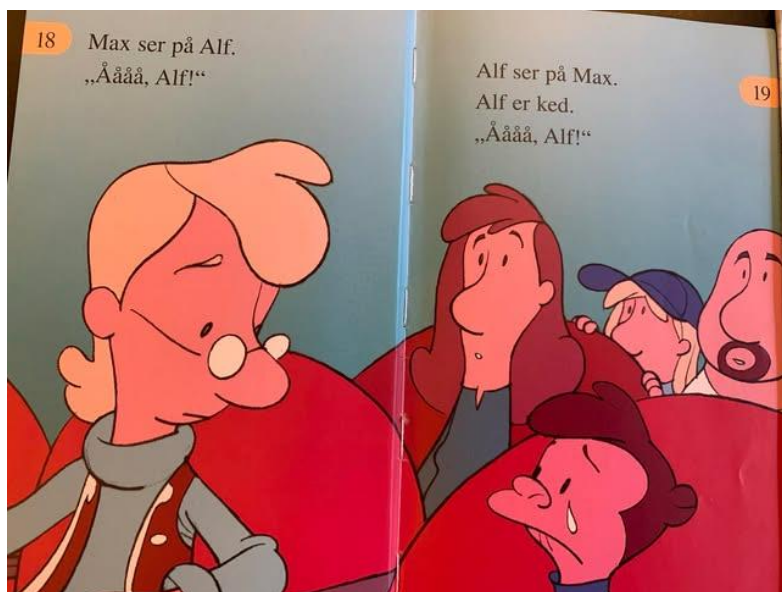
Et eksempel: Se på ordene maj - som i maj måned -, og se så på jeg, dig, mig og sig. De ender alle med en 'aj'-lyd. 'Maj' er lydret, for det er logisk i forhold til lydene, at det staves m-a-j. 'Jeg' er ikke lydret, men følger det man kalder en lydfølgeregul, dvs. at der er en regel om, at 'eg' som regel siger 'aj'. Det er dog noget, som begynderlæseren slet ikke er parat til at skulle tage ind. Men så er der også 'mig'. Det er sammen med 'dig' og 'sig' de eneste ord på dansk, hvor 'ig' siger 'aj'. Det er kun det første bogstav i ordet, der stemmer overens med lyden, så man kan ikke lydere sig igennem ordet - det må læres udenad.

Lige så usædvanligt er det stumme t i 'det'. Og det stumme 'f' i 'af'. Og at e'et i 'de' skal udtales i. Det giver meget forvirring og usikkerhed, og det kan komme til at give dit barn en følelse af, at læsning ikke giver mening, for systemet er jo fuldt af huller. Og det er desværre rigtigt, der er mange huller – og fælder - og undtagelser. Det kan vi ikke lave om på, men du kan forholde dig til det og hjælpe dit barn med at overkomme forvirringen og usikkerheden.

Drilleordene kan også give dit barn en anden følelse, nemlig at det er hende der er noget galt med, siden hun ikke forstår, hvorfor ordene staves som de gør. Og den følelse af utilstrækkelighed skal du modvirke alt hvad du kan.

Så hvad gør du?

Det er en god ide at begynde med at lade dit barn læse i bøger med udelukkende lydrette ord. Så slipper I for at skulle forholde jer til drilleordene og kan koncentrere jer om at få bogstaverne oversat til de rigtige lyde. Så langt så godt. Men efter et stykke tid vil I sikkert have lyst til at læse bøger med et mere normalt sprog, for bøgerne bliver noget underlige af, at alle de hyppige drilleord mangler. F.eks.: Alf ser på Max. Max er ked. ”Åhh, Alf.”

Så siger vi, at I er gået videre til at læse bøger, hvor der ikke kun er lydrette ord. For at hjælpe dit barn med drilleordene skal du blive bevidst om, hvilke hyppige småord som er 'drilleord'. Det er svært at afgøre, præcis hvor grænsen går for, hvilke ord der er hyppige drilleord, men du kan se et bud på det her:

de, det, der

dig, mig, sig

jeg

nej

hej

af

os

op

og

kun

ind

Det er som sagt helt forståeligt, at dit barn har svært ved dem. Så når hun går i stå ved 'dig' eller læser det forkert, siger du f.eks.: "Det er et af drilleordene. Mærkeligt nok bliver 'ig' til 'aj' i det her ord." Eller: "o-g siger mærkeligt nok 'og'. Du kan ikke bruge det med lydene ved 'og'."

Det er det, du skal gøre. Igen og igen. Ved at sige sådan viser du dit barn, at det ikke er hendes fejl, at hun ikke kan læse de her ord ved at bruge lydene.

For at dit barn efterhånden kan lære drilleordene udenad – og overkomme den frustration, der kan opstå undervejs – kan I forsøge at lave lidt sjov med ordene.

F.eks. kan I have en slags kampråb, der handler om 'om', hvis 'om' er svært: o-m, om! Kom, kom, kom!

Eller 'o-g, og! Ja-men dog! 'a-f', a! Hvad vil du ha'?' (nej, de giver ingen mening, det er som sagt for at lave lidt grin med drilleordene og forsøge at uskadeliggøre dem. Men det er *også* for at lave huskeregler. Det virker bedre, når der er noget rytme i en huskeregel)

Brug kampråbene, når de pågældende ord driller. Find gerne selv på flere...!

I kan også klappe i hinandens hænder, samtidig med at I udstøder kampråbene.

Men I skal kun bruge forslaget, hvis det er noget, der taler til jer. Ellers lad være.

I 'Kom, vi skiftes' er der nogle små lydklip, der forsøger at være lidt sjove. I hvert fald driller de drilleordene med, hvor fjollede de er. Dem kan I også lytte til, hvis I vil.

Her kommer en ny type drilleord.

To forskellige udtaler og betydninger ved samme stavemåde

To gange to drilleord opfører sig anderledes end dem, vi lige har været igennem, nemlig 's-å' og 's-i-g'.

Vi har 'så' som i "Jeg så det" og vi har 'så' som i "Så skete det". De har hver sin udtale af 'å' men de staves ens. Det vil sige: Forskellig udtale og forskellig betydning – men samme stavemåde.

Vi har også 'sig' som i 'sig noget', og vi har 'sig' som i 'de skynder sig'. Igen er der forskellig udtale og forskellig betydning – men samme stavemåde.

Det er klart, at det kan være svært for begynderlæseren - for ikke at tale om den ordblinde begynderlæser - at vide, hvilket ord der er tale om, når hun kommer til det. Det er en god ide at forklare dit barn, hvad problemet er med de her ord.

Forklaringen til dit barn ved 'så' og 'så' kan være: "S-å kan siges på to måder. Så og så. Det ene betyder, at man *så* noget. Som: 'Jeg *så* katten lege.' Det andet betyder f.eks., at noget skete efter noget andet: '*Så* begyndte jeg at lege med den.' Man kan ikke altid vide, hvordan man skal sige det, før man har læst lidt videre."

Forklaringen til dit barn ved 'sig' eller 'sig' kan være: "'S-i-g' bliver for det meste 'sig' som i 'Han skynder sig'. Men det kan også udtales 'sig' som i 'Sig det nu'. Og man kan ikke altid vide, hvordan man skal sige det, før man har læst lidt videre."

Ved at forklare dette lader du dit barn vide, at det faktisk *er* svært at holde rede på, og det virkelig ikke er spor mærkeligt, at hun kommer til at læse det forkert.

Hvis dit barn læser et af de fire drilleord med den forkerte udtale, kan du, når først du har forklaret om disse drilleords drillemåde, blidt hviske: 'Det er den anden udtale'.

Særbehandling af særligt hårdnakkede drilleord – hviske-strategien

Småordene 'de' og 'det' er som nævnt utrolig forvirrende, og ordet 'der' bliver så involveret i forvirringen, fordi det ligner de andre to. Nogle gange bliver ordet 'den' også en del af forvirringen. Så ofte kommer der rigtig mange fejl, hvor de, det, der og den bliver forvekslet. Og det er ikke helt lige meget, fordi den sætning, der læses, kan komme til at blive ret mærkelig med det forkerte ord. F.eks.:

"Så du, de var mad og kage?" Der stod: "Så du, *der* var mad og kage?"

Ordene de, det og der (og til dels den) giver så mange fejl og er så hårdnakket et problem for mange, at jeg giver en særlig hjælp ved de ord. Jeg forærer min elev ordene ved fejllæsning, så når hun læser 'der' for 'det', hvisker jeg bare 'det', og hun gentager sætningen, nu med 'det'. Det har jeg indført efter mange år, hvor jeg kunne konstatere, at intet rigtig hjælp, heller ikke at øve ordene isoleret. Da jeg har nogle af mine elever i længere forløb har jeg opdaget, at efter lang tid – et halvt til et helt år – med denne form for hjælp går det faktisk bedre med at få læst ordene rigtigt! Så det er i høj grad det lange, seje træk.

Du har nu fået et par redskaber til, hvad du kan gøre for at hjælpe dit barn med at forholde sig til de små hyppige drilleord på dansk, så frustrationerne ikke tager overhånd, indtil de er lært udenad. For det kan godt tage noget tid.